

מבקר המדינה

דוח על הביקורת בשלטון המקומי

פערים בהכנסות העצמיות של רשויות מקומיות

תמוז התשפ"ו | יוני 2026

פערים בהכנסות העצמיות של רשויות מקומיות

תקציר

רקע

באחריותן של הרשויות המקומיות לספק לתושביהן שירותים מוניציפליים, לרבות בתחומי הניקיון והתברואה, תחזוקת הדרכים, התאורה והתכנון העירוני, וכן שירותים ממלכתיים, בין היתר בתחומי החינוך והרווחה. המקורות העיקריים למימון התקציב השוטף של הרשויות המקומיות הם הכנסות עצמיות, קרי תקבולים שהרשויות גובות בעצמן; השתתפות של משרדי ממשלה ייעודיים במימון שירותים ממלכתיים; והשתתפות משרד הפנים במימון חלק מהתקציב באמצעות מענק כללי לאזון. המקור העיקרי להכנסות העצמיות הוא מגביית מיסי הארנונה שהרשויות מטילות על המחזיקים בנכסים בתחום שיפוטן, לפי ייעוד השימוש בנכסים וסיווגם. מקור אחר להכנסות עצמיות הוא היטלים ותשלומי חובה אחרים הנגבים מכוח חוקי עזר שהן מתקינות.

בשנים 2021-2023 ניכרת מגמת עלייה עקבית בהכנסות הכוללות של הרשויות המקומיות: מכ-76.9 מיליארד ש"ח בשנת 2021 לכ-83.6 מיליארד ש"ח בשנת 2022 (עלייה של כ-8.7%), ולכ-92.4 מיליארד ש"ח בשנת 2023 (עלייה נוספת של כ-10.6%). עיקר העלייה בהכנסות הכוללות של הרשויות בשנת 2022 נבעה מעלייה של כ-11% בהכנסות העצמיות, ואילו ההכנסות מהממשלה עלו בכ-6%. בשנת 2023 הסתמנה עלייה של כ-15% בהכנסות מהממשלה, לעומת עלייה מתונה יותר של כ-6% בהכנסות העצמיות. אומנם במלוות חלה עלייה חדה, אך שיעורן נותר פחות מאחוז אחד מסך ההכנסות. ההכנסות העצמיות ממשיכות להיות המרכיב המרכזי בהכנסות הכוללות של הרשויות, ואחריהן ההכנסות מהממשלה.

נתוני מפתח

41% - 17%

שיעור ההנחה בארנונה מסך כל החיוב השנתי בשנת 2023: **בבוסתאן אל-מרג'** כ-41%, **במגידו** כ-17%, **אל-כרמל** כ-30%, **בעספייא** כ-31%, **בנוף הגליל** כ-33%, **באלעד** כ-35%, וב**כפר כנא** כ-39%

1.95 - 0.09

היחס בין החיוב הראשוני בארנונה לשימושים אחרים ובין החיוב הראשוני בארנונה למגורים בשנת 2023: **בבוסתאן אל-מרג'** כ-0.09, **בדאליית אל-כרמל ועספייא** כ-0.23, **באלעד** כ-0.38, **בכפר כנא** כ-0.31, **בנוף הגליל** כ-1.65, וב**מגידו** כ-1.95

55%, 45%

בשנת 2023 היה הרכב ההכנסות מארנונה בכלל הרשויות המקומיות בישראל כ-45% ארנונה למגורים וכ-55% ארנונה לשימושים אחרים

31 מיליארד ש"ח

סך ההכנסות מארנונה של כלל הרשויות המקומיות בישראל בשנת 2023

כ-1 - 109 מיליון ש"ח	4 מתוך 7	כ-40	861 ש"ח - 4,327 ש"ח
<p>סך ההכנסות מהפעלת חוקי העזר בשנים 2021 - 2024: בעספייא כמיליון ש"ח, בדאליית אל-כרמל כ-2 מיליון ש"ח, בבוסתאן אל-מרג' כ-4 מיליון ש"ח, במגידו כ-8 מיליון ש"ח, בכפר כנא כ-15 מיליון ש"ח, באלעד כ-16 מיליון ש"ח, ובעיריית נוף הגליל כ-109 מיליון ש"ח</p>	<p>הרשויות המקומיות שנבדקו לא ביצעו סקר נכסים זה יותר מחמש שנים מאז ביצוע הסקר האחרון. אלעד ועספייא לא ביצעו סקר נכסים משנת 2018, בוסתאן אל-מרג' משנת 2021 וכפר כנא משנת 2020</p>	<p>מס' השנים שבהן עיריית נצרת אינה מצליחה להעביר לתחום שיפוט את מתחם שפרינצק ששויך לתחום השיפוט של נוף הגליל. זאת אף על פי שאין למתחם זיקה לתחום השיפוט של עיריית נוף הגליל ואף לא רצף טריטוריאלי עם תחום שיפוט זה, ואף ששתיים מתוך ארבע ועדות החקירה שמונו במהלך השנים המליצו על העברת חלק מהמתחם לעיריית נצרת. המלצות אלה לא אומצו, ובכלל זאת ההמלצות מנובמבר 2019 שהגישה הוועדה שמונתה בשנת 2018 במסגרת ההליך האחרון. משרד הפנים לא נימק את החלטתו שלא לאמץ את ההמלצות</p>	<p>פוטנציאל ההכנסה נטו מארנונה לנפש בשנת 2023: בבוסתאן אל-מרג' 861 ש"ח, באלעד 944 ש"ח, בכפר כנא 1,124 ש"ח, בעספייא 1,501 ש"ח, בדאליית אל-כרמל 1,578 ש"ח, בנוף הגליל 2,618 ש"ח ובמגידו 4,327 ש"ח</p>

פעולות הביקורת

בחודשים יוני עד נובמבר 2025 ביצע משרד מבקר המדינה ביקורת במשרד הפנים וברשויות מקומיות כדי לבחון פערים בהכנסות העצמיות של הרשויות, לרבות ארנונה לעסקים, ארנונה למגורים והכנסות נוספות. ביקורת מעמיקה בוצעה בשבע רשויות מקומיות: שתי העיריות **אלעד** ו**נוף הגליל**; שתי המועצות האזוריות **בוסתאן אל-מרג'** ו**מגידו**; ושלוש המועצות המקומיות **דאליית אל-כרמל**, **כפר כנא** ו**עספייא** (הרשויות המקומיות שנבדקו). במשרד הפנים הבדיקה התבצעה במינהל הפיתוח הכלכלי. כמן כן נכללו שלוש רשויות מקומיות נוספות במסגרת בדיקת סוגיית חלוקת ההכנסות הנוגעות לרשויות שנבדקו: שתי העיריות **יוקנעם** **עילית** ו**נצרת** והמועצה המקומית **ריינה**.

תמונת המצב העולה מן הביקורת

פילוח חיובי ארנונה לשנים 2021 - 2023 - עלה כי בשנת 2021 היה הרכב ההכנסות מארנונה בכלל הרשויות המקומיות בישראל כ-46% ארנונה למגורים וכ-54% ארנונה לשימושים אחרים. בשנת 2022 נרשמה עלייה שנתית כוללת של 10.5% בהכנסות מארנונה, ובהן עלייה של כ-9.1% בארנונה למגורים וכ-11.7% בארנונה לשימושים אחרים, וההרכב השתנה במעט לכ-45.4% ארנונה למגורים וכ-54.6% ארנונה לשימושים אחרים. בשנת 2023 התמתנה העלייה לכ-1.3% בסך הכול, עם גידול של כ-1% בארנונה למגורים וכ-1.6% בארנונה לשימושים אחרים, וההרכב היה כ-45.3% ארנונה למגורים וכ-54.7% ארנונה לשימושים אחרים.

מיפוי הפערים בהכנסות עצמיות בין הרשויות המקומיות - הממצאים מלמדים על קשר מובהק בין מקום הימצאה של הרשות המקומית בפריפריה הגיאוגרפית ובפריפריה החברתית ורמת הפיתוח הכלכלי שלה ובין יכולתה לייצר הכנסות עצמיות. בקרב רשויות יהודיות במעמד חברתי-כלכלי גבוה במרכז הארץ יש טווח גבוה מאוד של הכנסות עצמיות (70% - 94%) מסך כל ההכנסות בתקציב הרגיל, בקרב רשויות חרדיות ורשויות ערביות במרכז יש טווח נמוך מאוד של הכנסות עצמיות (8.4% - 39.9%), ובקרב רשויות יהודיות בפריפריה יש טווח בינוני (40%-59.9%).

פערים בהכנסות מארנונה למגורים ומארנונה לשימושים אחרים - בעיריית **נוף הגליל** היחס בין החיוב הראשוני מארנונה שאינה למגורים ובין החיוב הראשוני מארנונה למגורים הוא כ-1.65, נתון המעיד על היקף הכנסות גבוה יחסית מארנונה לעסקים ולתעשייה לעומת ארנונה למגורים. פוטנציאל הגבייה המרבי הכולל בעיר לאחר הנחות, פטורים, זיכויים ומחיקת חובות, הן מארנונה למגורים והן מארנונה שאינה למגורים, הוא 143,227 אלף ש"ח. במועצה האזורית **מגידו** היחס בין החיוב הראשוני מארנונה שאינה למגורים ובין הארנונה למגורים היה גבוה אף יותר, כ-1.95, ופוטנציאל הגבייה הוא כ-60,264 אלף ש"ח. לעומת זאת, במועצה המקומית **דאליית אל-כרמל** היחס בין החיוב הראשוני מארנונה לשימושים אחרים ובין החיוב הראשוני מארנונה למגורים נמוך במיוחד - כ-0.23 בלבד, ופוטנציאל הגבייה מסתכם ב-29,372 אלף ש"ח. גם במועצה המקומית **עספיא** נרשם יחס נמוך ודומה של כ-0.23, ופוטנציאל הגבייה מסתכם ב-19,680 אלף ש"ח. בעיריית **אלעד** היחס בין החיוב הראשוני מארנונה שאינה למגורים לחיוב הראשוני מארנונה למגורים הוא כ-0.38, ופוטנציאל הגבייה מסתכם ב-47,538 אלף ש"ח. במועצה האזורית **בוסתאן אל-מרג'** נרשם יחס נמוך מאוד, כ-0.09 בלבד, ופוטנציאל הגבייה הוא 7,714 אלף ש"ח. במועצה המקומית **כפר כנא** היחס הוא כ-0.31, ופוטנציאל הגבייה מסתכם ב-27,853 אלף ש"ח.

מהנתונים עולה שהרשויות המקומיות **נוף הגליל ומגידו** נהנו מבסיס הכנסות עצמיות מגוון יותר, המתבסס במידה רבה על ארנונה לשימושים אחרים (67%), נתון המעיד על פעילות רחבה של עסקים ותעשייה בתחומי השיפוט שלהן. לעומתן, ברשויות המקומיות **אלעד, דאליית אל-כרמל, עספיא, בוסתאן אל-מרג' וכפר כנא** עיקר ההכנסה מארנונה מקורו בארנונה למגורים (61% - 87%), דבר המעיד על היעדר מרכזי תעסוקה ומסחר בהיקף פעילות גדול. עולה שפוטנציאל גביית הארנונה משתנה בין הרשויות המקומיות ונשען במידה שונה על ארנונה לשימושים אחרים לעומת ארנונה למגורים.

הנחות בארנונה - עולה שבין הרשויות המקומיות שנבדקו קיימים פערים ניכרים בשיעור ההנחות בארנונה מתוך החיוב הראשוני בארנונה למגורים. במועצה האזורית **בוסתאן אל-מרג'** שיעור ההנחה הוא 40.67%, ומכאן שהארנונה נטו שעמדה לגבייה בפועל הסתכמה ב-6,799 אלף ש"ח. במועצה המקומית **כפר כנא** שיעור ההנחה הוא 39.34%, והארנונה נטו שעמדה לגבייה הסתכמה ב-25,364 אלף ש"ח. ב**אלעד** שיעור ההנחה הוא 35.2%, והארנונה נטו שעמדה לגבייה הסתכמה ב-32,545 אלף ש"ח. ב**נוף הגליל** שיעור ההנחה הוא 32.97%, והארנונה נטו שעמדה לגבייה הסתכמה ב-47,110 אלף ש"ח. ב**עספיא** שיעור ההנחה הוא 31.37%,

והארנונה נטו שעמדה לגבייה הסתכמה ב-14,298 אלף ש"ח. **בדאליית אל-כרמל** שיעור ההנחה הוא 29.75%, והארנונה נטו שעמדה לגבייה הסתכמה ב-22,053 אלף ש"ח, ובמועצה האזורית **מגידו** נרשם שיעור ההנחה הנמוך ביותר (17.19%), והארנונה נטו שעמדה לגבייה הסתכמה ב-19,925 אלף ש"ח.

תעריפי החיוב בארנונה - בשלושת סיווגי הארנונה שנבחנו - מגורים, משרדים, שירותים ומסחר ותעשייה - ניכרת מגמת עלייה כללית בתעריפים בשנים 2022 - 2024, לצד שונות בין הרשויות המקומיות. בשנת 2024 בעיריית **אלעד** התבלטה בתעריפים גבוהים במיוחד בכל הסיווגים: מגורים, משרדים, שירותים ומסחר ותעשייה: 53.6 ש"ח למ"ר, 261.14 ש"ח למ"ר ו-150.75 ש"ח למ"ר, בהתאמה, ובפערים גדולים יחסית מתעריפי המינימום: 38.27 ש"ח למ"ר, 75.14 ש"ח למ"ר ו-27.39 ש"ח למ"ר, בהתאמה. עיריית **נוף הגליל** שומרת על תעריפים גבוהים יחסית: בסיווגים מגורים, משרדים, שירותים ומסחר ותעשייה: 42.7 ש"ח למ"ר, 154.81 ש"ח למ"ר ו-52.76 ש"ח למ"ר, בהתאמה; והמועצה האזורית **מגידו** התבלטה בעלייה החדה בתעריפי סיווג משרדים ושירותים בעקבות הכללת אזור התעשייה מבוא כרמל בתחום שיפוטה של המועצה בשנת 2023, אזור המשותף גם ל**דאליית אל-כרמל** ול**עספיא**. בעקבות כך התעריף במועצה המקומית **מגידו** עלה מ-44.84 ש"ח למ"ר בשנת 2022 ל-95.42 ש"ח למ"ר בשנת 2023 ול-97.52 ש"ח למ"ר בשנת 2024. בסיווג התעשייה רוב הרשויות גובות תעריפים הקרובים לתעריף המינימום: 27.39 ש"ח למ"ר, וטווח התעריפים הוא בין 47.42 ש"ח ל-69.31 ש"ח, למעט **אלעד** הגובה 150.75 ש"ח למ"ר שהוא קרוב לתעריף המרבי בסך 183.1 ש"ח, אך **במגידו** נרשמה ירידה בתעריפים אלה מ-59.89 ש"ח בשנת 2022 ל-44.14 ש"ח בשנת 2023, ולאחריה עלייה מתונה ל-47.42 ש"ח בשנת 2024. **בעספיא** חלה עלייה מתונה בתעריף מ-74.3 ש"ח בשנת 2022 ל-77.35 ש"ח בשנת 2024.

השתוות משרד הפנים בהכרעה בבקשות לחלוקת הכנסות - משרד הפנים השתתף בהכרעה בבקשות לחלוקת הכנסות שהוגשו לטיפולו ברשויות המקומיות שנבדקו, להלך פירוט: המועצה האזורית **בוסתאן אל-מרג'** פעלה כבר משנת 2006 לקדם את נושא חלוקת הכנסות מאזור התעשייה אלון תבור באמצעות שיחות שקיימה עם הרשויות השותפות באזור התעשייה - המועצה האזורית **עמק יזרעאל** ועיריית **עפולה**, ובאמצעות בקשות לחלוקת הכנסות שהגישה למשרד הפנים בשנים 2014 ו-2017, וכן עתירה שהגישה לבג"ץ בשנת 2022. עוד נמצא כי החלטת משרד הפנים לתת למועצה אזורית **בוסתאן אל-מרג'** חלק מהכנסות מהארנונה שהוטלה על אזור התעשייה אלון תבור התקבלה בפברואר 2025 מבלי שפורסמה ברשומות. בשש השנים שחלפו ממועד הגשת הדוח המסכם של הוועדה לשינוי הגבולות בין המועצה המקומית **כפר כנא** לבין עיריית **נוף הגליל** בנובמבר 2019 ועד למועד סיום הביקורת בנובמבר 2025 עדיין לא התקבלה החלטה בעניין בקשת המועצה המקומית **כפר כנא**. עוד נמצא כי בשל אי-קבלת החלטה של משרד הפנים בעניין שינוי הגבולות ויתרה המועצה המקומית **כפר כנא** על בקשתה לחלוקת הכנסות מאזור התעשייה ציפורית, בתקווה לקידום החלטה חיובית בנושא שינוי הגבולות מול עיריית **נוף הגליל**. בבקשות הקשורות ל**דאליית אל-כרמל** ול**עספיא** המתייחסות לחלוקת הכנסות מבתי הזיקוק לנפט (בז"ן) המשויכים מהבחינה המוניציפלית לעיריית חיפה ובין מספר רשויות מקומיות, עלה כי דוח ועדת החקירה המסכם הראשון הוגש כבר בשנת 2020, הדוח השני הוגש בשנת 2022, ורק במרץ 2025 התקבלה החלטת השר בנושא. על אף הזמן הרב שחלף מתחילת ביצועם של ההליכים האמורים ולמרות העבודה המקצועית שהשקיעו שתי ועדות שטיפלו בנושא, הוחלט שלא לאמץ את המלצותיהן ולהקים ועדה נוספת. עיריית **נצרת** פועלת כבר יותר מ-40 שנה להעביר לתחום שיפוטה את מתחם שפרינצק ששוין לתחום השיפוט של עיריית **נוף הגליל**, אף על פי שאין למתחם זיקה לתחום השיפוט של **נוף הגליל** או רצף טריטוריאלי עם תחום שיפוטה. לשם כך הגישה עיריית **נצרת** למשרד הפנים בקשות לשינוי גבולות עם **נוף הגליל**, ובהתאם להן מונו ועדות חקירה בשנים 1982, 1992, 2004 ו-2018, אך פעולותיה לא נשאו פרי. עוד נמצא כי אף ששתיים מוועדות החקירה שמונו במהלך השנים האמורות המליצו על העברת חלק מהמתחם לעיריית **נצרת**, המלצות אלה לא אומצו, ובכלל זה ההמלצות מנובמבר 2019 שהגישה הוועדה שמונתה בשנת 2018 במסגרת ההליך האחרון ומשרד הפנים לא נימק את החלטתו שלא לאמץ את ההמלצות. משרד מבקר המדינה מעיר כי התנהלות זו של משרד הפנים יוצרת סחבת מיותרת, פוגעת כלכלית ברשויות מרקע חברתי-כלכלי נמוך ואינה עולה בקנה אחד עם כללי מינהל תקין.

ועדת ערר לענייני חיובי ארנונה בפארק התעשייה מבוא כרמל שבמועצה האזורית מגידו - נמצא כי ועדת הערר האמורה לא התכנסה לדון בעררים שהוגשו החל מינואר 2023 ועד נובמבר 2025, תקופה חריגה באורכה.

הכנת אומדנים של פוטנציאל ההכנסות במסגרת הליך גיבוש הסכמי חלוקת הכנסות בין רשויות מקומיות - נמצא כי במסגרת ההסכמים בין עיריית אלעד לבין המועצה האזורית דרום השרון לגבי חלוקת הכנסות מאזורי התעשייה המצויים בהקמה, לא הוכנו אומדנים של פוטנציאל ההכנסות המבוססים על זכויות הבנייה המתוכננות. היעדר אומדנים ראשוניים אלו מקשה על הרשויות לבחון את כדאיות ההסכמים, להעריך את פוטנציאל ההכנסות העתידי ולקבל החלטות מושכלות בנוגע לחלוקת ההכנסות הראויה בין שתי הרשויות. כמו כן, מצב זה עלול ליצור פערים בין ההכנסות בפועל לבין אלו שהובאו בחשבון בעת ניסוח ההסכמים.

ביצוע סקרי נכסים ברשויות המקומיות - נמצא כי ארבע מתוך שבע הרשויות המקומיות שנבדקו (אלעד, בוסתאן אל-מרג', כפר כנא ועספייה) לא ביצעו סקר נכסים זה יותר מחמש שנים. המועדים שבהם ביצעו הרשויות שנבדקו את סקרי הנכסים האחרונים: עיריית אלעד והמועצה המקומית עספייה בשנת 2018, המועצה האזורית בוסתאן אל-מרג' בשנת 2021, המועצה המקומית כפר כנא בשנת 2020, עיריית נוף הגליל בשנת 2024, המועצה המקומית דאליית אל-כרמל בשנת 2019, המועצה האזורית מגידו בשנת 2025. ציון כי במועד סיום הביקורת החלה המועצה המקומית דאליית אל-כרמל לבצע סקר חדש.

אכיפת חוקי עזר - נמצא כי עיריית אלעד אינה אוכפת את הוראות חוק העזר להעמדת רכב וחנייתו. עקב כך ההכנסות מאכיפת חוק זה בשנים 2021-2024 הסתכמו בכ-39,250 ש"ח בלבד, סכום קטן ביותר שאינו משקף את הפוטנציאל הכלכלי הגלום באכיפה סדורה, ואף אינו נותן מענה הולם על הצורך בשמירה על הסדר הציבורי. למועצה המקומית דאליית אל-כרמל חוקי עזר, ובהם חוק עזר משנת 1954 בנושא סלילת רחובות, אשר עודכן בשנת 2019, וכן חוק עזר בנושא תיעול וניקוז משנת 2015. המועצה אינה מפעילה את חוקי העזר האמורים וממילא אינה גובה היטלים בגין הפעלתם. למועצה המקומית כפר כנא יש חוק עזר משנת 2010 להעמדת רכב ולחנייתו, אך היא אינה מחילה בפועל את הוראות חוק העזר ואינה גובה דמי חנייה עבור העמדת רכבים בתחום שיפוטה. המועצה האזורית מגידו אינה מפעילה את חוק העזר בנושא מודעות ושלטים, וממילא אינה גובה סכומים כלשהם בגינו. המועצה המקומית עספייה אינה מפעילה את חוק העזר בנושא תיעול וניקוז, וכלל לא היו לה הכנסות כלל בגין הפעלתו. משרד מבקר המדינה העיר לרשויות המקומיות כי אי-אכיפת חוקי העזר גורמת להפסדי הכנסות לרשויות ועלולה להשפיע לרעה על טיב השירות שהן מספקות לתושביהן.

הסכמים לחלוקת הכנסות בין רשויות מקומיות - עיריית אלעד - משרד מבקר המדינה מציין לחיוב כי ההסכמים לחלוקת הכנסות שהכינה עיריית אלעד, בסיוע משרד הפנים, ושיתופי הפעולה בינה ובין הרשויות המקומיות הסמוכות עשויים לשמש מנוף חשוב לחיזוק איתנותה הכלכלית של העיר. זאת ועוד, מהלכים אלה עשויים לתרום לצמצום פערים תקציביים, לקידום פיתוח העיר ולטיוב רמת השירותים הניתנים לתושבים.

עיקרי המלצות הביקורת

מומלץ שמשרד הפנים, בשיתוף משרד האוצר ומשרד הכלכלה והתעשייה, ייבחנו צעדים לחיזוק הרשויות המקומיות ממעמד חברתי-כלכלי נמוך, כל משרד בתחום אחריותו וסמכותו, ובכלל זה הגדלת מקורות ההכנסה של הרשויות, הגברת פוטנציאל הגבייה שלהן, הטמעת מנגנוני גבייה יעילים ברשויות וקידום של מנגנוני איזון וחלוקת הכנסות בין רשויות מרמה חברתית-כלכלית גבוהה לרשויות ממעמד חברתי-כלכלי נמוך. צעדים אלה יכולים לכלול בין היתר קביעת מודל לחלוקת הכנסות מארנונה אזורית (בעיקר באזורי תעשייה משותפים) ומתן תמריצים לרשויות המקדמות פיתוח כלכלי.

מומלץ שהרשויות המקומיות: המועצות האזוריות **בוסתאן אל-מרג'** ו**מגידו**, והמועצות המקומיות **דאליית אל-כרמל**, **כפר כנא** ו**עספיא** יפעלו לאיתור מקורות הכנסה נוספים להגדלת הכנסותיהן, יבחנו בשיטתיות את שיעורי הגבייה בתחום שיפוטן ויפעלו להגדלתם באמצעות תהליכים ממוקדים, ובהם הטמעת מערכות מידע לניהול גבייה והגברת נגישותם של שירותים דיגיטליים לתושבים.

על משרד הפנים לפעול ללא דיחוי נוסף לפרסום ההחלטה בנוגע לחלוקת הכנסות באזור התעשייה אלון תבור ברשומות כדי שיהיה ניתן לבצע את חלוקת הכנסות בהתאם לה.

על משרד הפנים לדון בבקשות לחלוקת הכנסות ולהכריע בהן בפרקי זמן סבירים כנדרש לפי כללי מינהל תקין. היעדר הכרעה וסחבת בקבלת החלטות גורמים לאובדן הכנסות לרשויות המקומיות ולפעולה שלא בהתאם לכללי מינהל תקין. נוסף על כך, על משרד הפנים להפיק לקחים מהמקרים שעלו בדוח ולקבוע לוחות זמנים ריאליים ומוגדרים מראש לטיפול בבקשות לחלוקת הכנסות ולשינויי גבולות, בהתאם לשלבי הטיפול בבקשות אלה, כדי להבטיח כי יינתן לרשויות המעורבות בכך מענה הולם בנושא.

משעדכנה את הרכב ועדת הערר, על המועצה האזורית **מגידו** לפעול בדחיפות לכינוס הוועדה, לצורך דיון בהשגות ובעררים שהוגשו לה מטעם בעלי עסקים בפארק התעשייה מבוא כרמל וכן לצורך הסדרת הטיפול בהם, כדי להבטיח גבייה של מלוא הכספים המגיעים לה מהעסקים בפארק התעשייה, וכדי למנוע פגיעה נוספת באמון בין המועצה לרשויות המקומיות השותפות בהכנסות הפארק.

ראוי היה כי משרד הפנים, עיריית **אלעד** והמועצה האזורית דרום השרון יכינו אומדנים כספיים המבוססים על נתונים תכנוניים לגבי היקף הבנייה באזורי התעשייה שבהם נבחנת חלוקת הכנסות בין שתי הרשויות, וכי הם יציגו את החלופות הכספיות השונות כמצע לדיון.

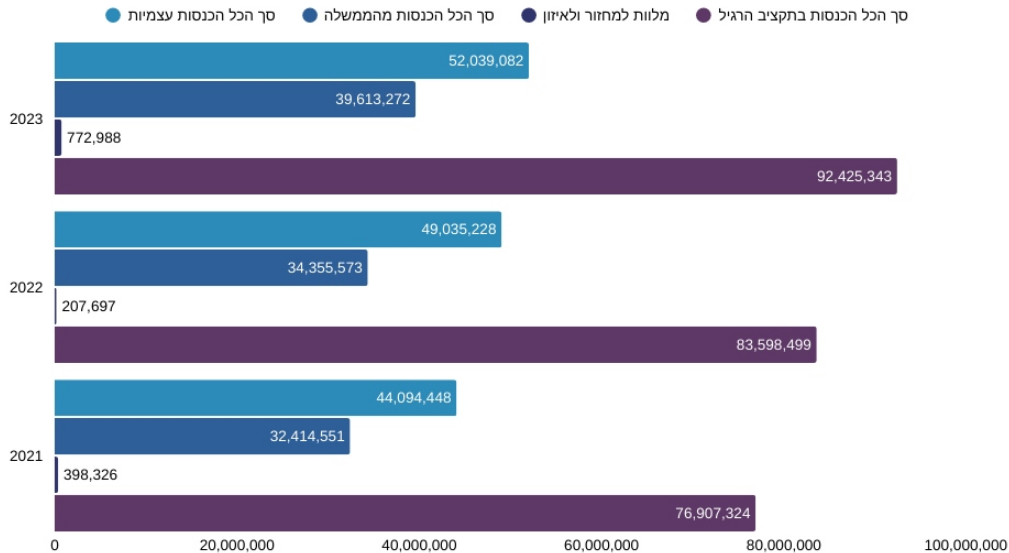
על הרשויות המקומיות **אלעד**, **בוסתאן אל-מרג'**, **כפר כנא**, **נוף הגליל** ו**עספיא** לבצע סקר נכסים בתחום שיפוטן מדי חמש שנים בהתאם לחוזר מנכ"ל משרד הפנים 2/2008, לנוכח החשיבות שיש בעריכתו. כמו כן, על המועצה המקומית **דאליית אל-כרמל** להשלים את סקר הנכסים שהחלה בעריכתו ולהטמיע אותו במערכתיה.

על עיריית **אלעד** להפעיל באופן מוגבר את מנגנוני האכיפה העומדים לרשותה בעניין הוראות חוק העזר לחנייה, להגביר את הפיקוח בנושא ולהבטיח יישום מלא של הוראות חוק זה. מומלץ למועצה המקומית **כפר כנא** להפעיל את חוק העזר לחנייה, הן לצורך הסדרת החנייה והסדר הציבורי שבתחום שיפוטה והן לשם מיצוי פוטנציאל ההכנסות העצמיות העומד לרשותה. כמו כן, על המועצה המקומית **דאליית אל-כרמל** והמועצה האזורית **מגידו** לפעול ביתר שאת לאכיפת חוקי העזר לחנייה ולהגביר את הפיקוח והאכיפה בתחום זה, כדי לשמור על הסדר הציבורי, לצמצם את המפגעים במרחב הציבורי ולמצות את פוטנציאל ההכנסות העירוניות. על המועצה המקומית **דאליית אל-כרמל** להחיל את חוק העזר לסלילת כבישים ואת חוק העזר לתיעול וניקוז, וכן עליה לגבות את ההכנסות המגיעות לה בגין אי-גביית חוקים אלה. על המועצה האזורית **מגידו** לאכוף את חוק העזר למודעות ושילוט, כדי להגדיל את הכנסותיה העצמיות. על המועצה המקומית **עספיא** להפעיל את חוק העזר לתיעול וניקוז ולגבות את הסכומים המגיעים לה בגין אי-הפעלתו.

חלוקת מקורות המימון בתקציב הרגיל של הרשויות המקומיות בישראל, 2021 - 2023 (באלפי ש"ח)

על פי נתוני משרד הפנים והדוחות הכספיים המבוקרים של הרשויות המקומיות לשנת 2023, בעיבוד משרד מבקר המדינה. * סך הכול ההכנסות בתקציב הרגיל אינן מסתכמות במדויק עקב עיגול מספרים.

סיכום

למבנה ההכנסות של הרשות המקומית השפעה ישירה על היקף השירותים הניתנים לתושבים ועל איכותם, על רמת הפיתוח העירוני ועל יכולתה של הרשות המקומית לצמצם פערים חברתיים-כלכליים. בדוח נבדקו הפערים בהכנסות העצמיות בין רשויות מקומיות בישראל, תוך בחינה של מקורות ההכנסה העיקריים של הרשויות: ארנונה למגורים, ארנונה לעסקים והסדרי חלוקת הכנסות מאזורי תעשייה.

מהביקורת עלה כי קיימים פערים גדולים בין רשויות מקומיות, הנהנות מהכנסות גבוהות מארנונה לעסקים ומאזורי תעשייה (עיריית **נוף הגליל** והמועצה האזורית **מגידו**) ובין רשויות שהכנסותיהן מתבססות בעיקר על ארנונה למגורים (עיריית **אלעד**, המועצה האזורית **בוסתאן אל-מרג'ו** והמועצות המקומיות **דאליית אל-כרמל**, **כפר כנא** ו**עספיא**). פערים אלה יוצרים אי-שוויון בולט בין רשויות מבוססות, המחזיקות שטחי מסחר ואזורי תעשייה נרחבים, ובין רשויות שמבנה הכנסותיהן העצמיות מוגבל להכנסות מארנונה למגורים. עוד עלה כי מנגנוני חלוקת הכנסות מאזורי מסחר ותעשייה, שנועדו לצמצם פערים אלו באמצעות הוועדות הגיאוגרפיות, מספקים מענה חלקי בלבד ואינם מביאים לאיוון מלא של אי-השוויון. לעיתים הם אף מעוררים מחלוקות בין רשויות מרקע חברתי-כלכלי גבוהה לרשויות מרמה חברתית-כלכלית נמוכה.

עוד נמצא שקיימים פערי זמן גדולים בין מועד פרסום המלצות הוועדות הגיאוגרפיות בנוגע לחלוקת הכנסות למועד ששר הפנים מקבל החלטות בנושא. ההחלטות בעניין בקשות רבות לחלוקת הכנסות התקבלו שנים ארוכות לאחר פרסום המלצות הוועדות, ולעיתים לא התקבלו כלל. השיהוי בין שלב פרסום המלצות לקבלת ההחלטה על ידי השר עלול להביא לשלילת תוספת הכנסות מרשויות ממעמד חברתי-כלכלי הנמוך שאין להן מקורות הכנסה עצמיים ובכך לפגוע בהן מהבחינה הכלכלית ולהביא להורדת רמת השירותים שהן מספקות לתושביהן.

חלק מהרשויות שנבדקו לא התקינו חוקי עזר, ובחלק מהרשויות לא הופעלו חוקי עזר למיצוי פוטנציאל הגבייה שלהן מהתושבים.

על הרשויות המקומיות בסיוע משרד הפנים להשלים התקנת חוקי עזר בנושאים השונים להגדלת הכנסותיהן העצמיות ולפעול לאכיפתם. על הרשויות המקומיות לבצע סקר נכסים בתחומן מדי חמש שנים, לנוכח חשיבותו הרבה.

על משרד הפנים לייעל את הליכי קבלת החלטות, ובכלל זה לאמץ מנגנון הכולל לוחות זמנים קבועים ומחייבים לטיפול בבקשות לחלוקת הכנסות, כדי למנוע עיכובים ממושכים בין מועד פרסום המלצות הוועדות הגיאוגרפיות למועד קבלתן של החלטות השר. כמו כן, יש לקבוע מנגנוני חלוקת הכנסות מאזורי תעשייה באופן שוויוני ושקוף, תוך מתן משקל מיוחד לרשויות ממעמד חברתי-כלכלי נמוך הזקוקות לתוספת הכנסה.